

SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI
KINDRALSTAABI WALITSUSE WÄLJAANNE.

Üksiknumber 10 mk.

Ilmub kaks korda
kuus ühes kuu-
lisaga.

№ 21.

Reedel, 17 novembril 1922.

IV aastakäik.

S i s u : Ergo: Õpetamine ja õppimine. — Tänkid. — A. Leht: Ütewaade Nõukogude Wenemaa spionaashi korraldamisest Eestis. — P. E.: Sõjawäe kraami ja toiduainete wedu raudteel.

Õpetamine ja õppimine.

Waadeldes meie sõjawäe tema õpetamise ja õppimise seisukohalt, tuleb nii mõnigi kord silmad maha lüüa, sest tundub, et sellel alal, üksikud juhtumised välja arvatud, liig vähe tehtud, õigemini — edasi jõutud on.

See oleks arusaadaw, kui õppusi poleks peetud. Kuid seda öelda ei wõi; siin ja sääl kuuled ja näed, et marsitakse, käseldakse ja tehakse midagi. Milles peituvad siis põhjused, et töö ei kanna seda wilja, mida oodata wõiks? Neid põhjusi on, kahjuks, liig palju. Katsume nende pääle lähemalt pilku heita.

Wõtame ohwitseri. Kuidas on lugu tema enda õpetamise ja õppimisega?

Kõrwale jättes meie wähearwulised kursused Tallinnas, kus õpetajateks wähearwulised wilunud õpejõud, peab tunnustama, et terve ohwitserkonna õpetamine wäeosade asupaikades peab sündima. Kui seda läbi wiima hakata, siis peawad koha pääl teiste õpetajateks riwohwitserid olema. Nende hulgast wilunud õpejõude leida on aga raske. Need, keda ülemus siiski selle wastutusrikka töö pääle määrab, seisawad harilikult ise oma teadmiste poolest wast mõni pügal ohwitseridest-õpilastest kõrgemal.

Tähendab — suur on puudus ohwitseridest-õpetajatest. Arusaadaw on siis ka, et seesugustel tingimustel raske on midagi ära teha. Tagajärjerikkalt wõiksid õpetada ainult need, kes enne selle tööga tegemist on teinud ning kellel õpetamise töö wastu huwi ei puudu. Seesugused õpejõud täiendaksid end ilma surweta ja katsuksid õppusi huwitawaks teha, neid ajakoha-

selt organiseerides ja neile wastawalt sisu andes. Seesuguseid õpejõude, kahjuks, kohtade pääl ei leidu, ja õppused, kus neid ka peetakse, kujunewad harilikkudeks mõttewahetusteks, mille aluseks see ehk teine isiklik läbielamine läinud sõja sündmustest.

Kas ei suudaks selles asjas appi tulla wäeosade ülemad, isiklikult ohwitseride õpetamist enda pääle wõttes? Selle küsimuse pääle meie wastata ei suuda, sest pole kogemusi sarnastest õppustest.

Lubataw olgu siin üleüldse kahelda, kas wäeosade ülemad kuskil seesugust ülesannet on täitnud. Nii palju kui teada, armastawad wiimased ohwitseride õppuste küsimust sellega lahendada, et määravad mõne wäeosa wanema ohwitseri õppuste korraldajaks ja juhatajaks.

Möödamannes olgu weel tähendatud, et mitte igal pool wanema ohwitseri õpetajaks määramisenigi pole jõutud. On juhtumisi, kus ohwitseriõppuste küsimus alles mõtete wallas püsib. Arusaadaw, et palju jääks weel ütelda selle kohta, kuidas õpetamise käik edeneb sääl, kus õppused wanema ohwitseri määramisega sisse on seatud, samuti kui ka nende teadmiste kohta, mis see wanem ohwitser edasi wõib anda, kuid see wiiks liig kaugele. Tahtsime siinkohal alla kriipsutada ainult wilunud õpejõudude puudust kohtade pääl, mida tuleb pidada üheks suuremaks komistuskiwiks ohwitseriõppuste sisseseadmisel.

Kuid see ei ole mitte esimene ega wiimane takistus. Järgmiseks mõjuwamaks takistuseks oleks ehk paljude wäeosade laialipillutus. Kõr-

walt-waatilejale paistab see ehk tühise asjaoluna, kuid tegelikus elus tekitab see wäeosa ohwitseride ühiste õppustele kogumiseks paiguti möödapääsmata takistusi. Kõigepäält peab sarnasel wäeosa laialipilatud paigunemisel leppima sellega, et mitte kõik ohwitserid õppustele ilmuda ei saa. Mõned neist peawad ikka omale kohale — osa juure jääma. Neile, kes õppustele wälja sõidawad, teewad alalist kulu sõdad ja lõpmata suurt muret korteriküsimus. Wiimastest ei saa käega lüües mööda minna.

Õpeabinõude puudus, millejärele ka wilunud õpejõudude juhatusel tööades läbi ei saa, annab ennast iseäranis kibedasti tunda. Wahel on see puudus küll liialdatud; suuremalt jaolt on aga asjal tõelolu aluseks. Iga kui wiimast sõna ei jõua üles märkida; kõike ei jõuaks ette lugeda. Neile, kes sel ehk teisel põhjusel õppustel puuduvad, on raamatud tingimata tarwilikuks abinõus tagant järele õppimiseks. Kuid mitte üksi raamatutest, waid ka kõigist teistest, vähematest õpewahenditest on puudus. Ei ole tarwilisi määrustikke igal ühel käepärast.

Raamatukogud, kus need olemas, suudawad abinõude puudust wahe rahuldada, sest neid üksikud eksemplaare, mis kogudes leidub, tarwitawad just siis, kui neid õpilasel tarwis läheb, õpetajad ise.

Ka armastatakse igapäewase elu askeldamist ja tööd ette kaända, et naidata, kui wahe aega õpetamiseks ja õppimiseks üle jääb.

Tõsi ju on, et aegu ja päiwi ette tuleb, kus kõik ühene on sooritud ja igapäewase sisetamise korraldustöödega, kui seda põhjust ülaliseks teha ei oleks õigane. Õpetamiseks, kui selle tahtust selgesti silmade ees peetakse, peab aega jätkuma, — seda peab mõtma. Siin peab wäeosa ülem, kui wäeosa ohwitseride waimie täppi na eest wastutata, appi tuema ja oma organiseerimiswõimet näitama. Kui ohwitseride õppustest kõneatakse, siis mõeldakse harilikult ikka talvist aega. Talvel peab aega ohwitseride õppusteks jätkuma, sest wäeosa üldne õppuste käik läheb siin aeglasemalt kui muudu.

Kui nimetatud põhjustele veel juure lisada ainelist küsimust üldiste õpekawade puudust, keelte wähest tundmist j. n. e. — siis saaks pilt veel selgem.

See oleks siis ohwitseride-õpetajate ja õpetamise kohta.

Kui nüüd otsekohe küsiksime, kuidas on lugu ohwitseride-õpilastega, siis saaksime wastuse, mis

palju rõõmustawam ei ole kui ohwitseride-õpetajate küsimus.

Üks on selge: kõik ohwitserid — olgu nad wanad wõi noored, rahu- wõi sõjaaegsed — peawad õppima, et mitte ajast maha jääda. Ohwitser, kes sellest tõsiasjast aru ei saa ehk ei taha saada, on juba maha jäänud. Tegelikus ei ole ei leidu, õnneks, niisuguseid, kes põhimõtteliselt õppimise wastu on. Kuid tegelikult ei näitab, et paljud sellest põhimõttest kaugemale pole jõudnud. Lühidalt — õppimise wastu ei ole, kuid ei õpi.

Selle nähtuse põhjusi on palju.

Pääpõhjuseks on, meie arwates, see, et ohwitseri kutse päale waadatakse sama kutse wormi kindlate poolt suuremalt jaolt liig pääliskaudselt ehk õigemini öeldud, ei waadatagi, ei mõeldagi. Minnakse elust läbi ilma suurema mureta. Wimuwara eest hoolitsemist tuleb harwa ette. Edasipüüdmine, eneseharimine puudub. Üldine ükskõiksus enda isiklikkude, sisemiste puuduste kõrwaldamise wastu on saanud harilikult nähtuseks. Enesearmastust, mis ohwitseril peaks olema, ei kaswatata. Sellest kõigest siis ka tuleb see passiivsus enese suhtes nii wäliselt kui ka seesmiselt, mis wiimasel ajal ohwitseri päale eluüldimuse pitseri on wajutanud.

Teiseks põhjuseks wõiks nimetada asjaolu, et õppuste organiseerimine lonkab. Kus pole süstematilist, programmi järele sissesetatud õpetamist, ei pole ka õppimist. Wahe on — juhuslikult tulla ja öelda, et waja on seda ja seda läbi wõtta. See ehk teine asi omandatakse põhjalikult alles siis, kui huwitawalt õpetatakse, allikad kätte juhataatakse ja kui kindlasti teatakse, et ärgised õppused tulewad ja et läbiwõetud ained wõidakse küsida.

Ekslik oleks arwata, et suurem jagu ohwitseride käskude ehk määruste põhjal ei üsiwalt tööle asuksid. Veel rohkem eksiks see, kes arwaks, et ohwitserid wõisid oota iseseiswat tööd.

Kui koolipõlwes, kus muud teha ei ole kui õppida, kus õppustesse, nõnda öelda, süwenetud, — iseseisew õppimine erakorralise nähtusena ette tuleb, siis seda harwemini wõib seda nähtust ohwitseride juures leida, kes igapäewase töö, elumurede ja lõbude tõttu õppimise hoost wälja läinud.

Koolipõlwes ehk ülikoolis õppides on õppijal oma kindel eesmärk — saada iseseiswaks, rippumaks. Suurem osa ohwitseride aga arwab, et nad, ohwitseriks olles, juba küllalt ise-

seiswad on. Kui ohwitseri õppimisest, edasiharimisest kõneldakse, siis tundub, et siin mingisuguse ülestõlgse asjaga tegemist tehakse. Et ei ole edasi läheb, et sõjakunst areneb, et kogemused ja ajalugu õpetavad, sellest näikse vähe hoolitawat.

Edasipüüdmine, eneseharimine on üks ohwitseri nõrgematest külgedest.

Kui veel juure lisada, et wahest ka aja puudus, mida nii tihti pääpõhjusena armastatakse ette tuua, tõesti õppimist takistab; kui õpeabinõusid

kuskilt kõige parema tahtmise juures pole saada; kui ebaõige habitunde pärast oma kaasteenijalt mälustlänud asju ei juleta küsida; kui keeli ei tunta, — siis saame täielikuma pildi ohwitseridest-õpilastest, mis näitab, et sellel alal, olgugi mõne teise ala kahuks, tõsiselt tööle peab hakkama.

See oleks lühike mõtteawaldus ohwitseride õpetamise ja õppimise küsimuse kohta. Mis puutub sõdurite õpetamisse ja õppimisse — sellest järgmine kord. Ergo.

T ä n k i d.

Mõne kuu eest kirjutas kindral Estienne *Revue de Paris's* materjaalsetest jõududest sõjas: „Ainult siis, kui lähedamaa lahingus on tarvitada wäledad masinad, mis küllalt liikuwad, et ainult nende abil pärast lahingut wõidu ära kasutamist kindlustada, ainult siis awaneb tõeline wõimetus rahwa sõjalist koormat kergendada. Niiugune on vähemalt minu — kui sõduri weendumus“.

Wälja minnes sellest wäitest, kirjutab colonel Romain samas ajakirjas*):

Need „wäledad masinad lähedamaa wõitluse jaoks“ on olemas: need on tänkid. Oleks suur tänamatus seda tähtsat leitud mõtet tema täies walguses peista lasta. Sest pole kahtlust, et ta on üks mõjuwamate teguritest, millele meie enda wõidu eest tänu wõgneme, kuna meie temas masina omandasime, mis wõib minna üle põldude, üle raudteetammide, wõitlusse astuda kuulipildujaga, jalgwäele teed tallata ja teda edasiungimisel igalepoole saata.

Algatuse tänkide tarwitusele wõtmiseks andsid canterpillarid (*chenilles*, roomlejad), millega eriti Ühendatud Riikides laialdastel maa-aladel sahaga kündi toimetati. Iselikuwa wooriista rattad asusid laialdel rööbastel, mida liikmelised platid moodustasid, mis sedamööda, kuidas rattad edasi nihkusid nende ees lõputa ketna kihil rullusid ja konksudena maha kinni hakkasid, lubades seega masinal igale poole liikuda. Läks ainult weel waja sahka suurtüki wõi kuulipildujaga asendada ja wiinast soomusega kaitsita.

Idee oli seega juba liikumas. Ta teostati peaaegu ühel ja samal ajal inglaste ja prantslaste poolt, ilma et nad, kui meelksee ka on, üksteise tööst oleksid teadnud, esimestel nende pärselt selle nime omaste „tänkide“ ja teistel

nende Schneider ja Saint-Chamond süsteemiliste „lahingu wankrite“ näol.

Esimesed katsed, tõsi, liig warajased, ei annud oodatud tagajärgi. Kuid need äpardused ei rööwinud asja eest wõitlejatelt julgust. Nad kasutasid seda kui õpetust, mis nende weendumusi aina kindlustas. Tegelikult nõudis ülesanne, nagu me seda juba oleme nimetanud, kahest küljest lahendust: oli waja esiteks waenlase kindlusesse awaus murda, teisest küljest aga jalgwäele edasitungimist wõimaldada. Oli wõimata seda kahekordist ülesannet ühe ja sama masina hooeks jatta. Tuli töö jaotus ette wõtta, jättes sissimurdmise raskete ja wõimsate masinate hooeks, wõidu kasutamise wga usaldades kergemate, liikuwamate, kiiremate ja arwurikkamate tänkide kätte, mis seks küllalt wäledad, et jalgwäge säälpool esimesi liine iga maastiku keskel saata. Wiimased moodustasid pääletungi laine ees weerewa kaitsewõõ, mitte enam teadwusetu ja pimedana nagu mürskude oma, waid sõnakuuleliku ja selgesti nägija.

Kerge tänki loomise mõte oli kindral Estienne'ile tulnud juba 1916 a. juunis, külaskägu puhul Inglise töökodadesse, kus raskeid tänke ehitati. Ta andis selle kawatsuse täidewimise insener Louis Renault' hooeks, kes imeväarse edukusega sellele tehes oskas teostamist leida.

Ainult 1918 a. kehtpaigas wõidi meie sõjawäele Renault' tänke tarwilikul hulgal kaasa anda. On teada, millist tähtsat osa nad meie wastupääetungi mõtet dil etendasid. Nende hulgalise lahingusse nõudmine oli sakstaste eelwõitluseks. Sest meie esimesed ebõnnestatud pääetungimised raskete tänkudega olid leidute leidus vastu wäga skeptilisteks teinud. Nende ülemjuhatus oli küll ka käskinud samuti nõud samase konstruktsiooniga masinad ehitada, kuid rohkem seks, et üldisele arwamisele rahuldust

*) *Revue de Paris* N. 20, 15. oct. 1922.

muretseda. Kuid need pidid täielikult meie omade eest taganema.

Wastane on pidanud seda isegi tunnistama. 1918 a. oktoobri riigipäewa istangutel seletas major von dem Busche, Saksa ülemjuhataja staabi esitaja, riigipäewa pääkommisjonis järgmist: „Mõne päewa jooksul on sõjaline seisukord põhjalikult muutunud. Ülemjuhatus peab awaldama otsuse, mille ilmutamine wõimatu raske, — puudub wõimalus waenlast wõita. Päätegur, mis sarnase resultaadi otsustawalt ära määranud, on tänkid. Waenlane on nad suurel hulgal ja meile ootamata tegewusse pannud. Nad on meie eelliinidest läbi tunginud, jalgwäele tee awanud; nad on kuni meie wäeosade seljataha wälja jõudnud, tekiades kohal paanikat ja lõhkudes lahingu käiku. Ainult tänkide eduga tuleb meie kaotuste suurt arwu wangidena seletada, mis suuresti meie jõude kahandasid ja meie reserwide kiire wähenemise põhjuseks on“.

9. oktoobril, mõned päewad hiljem, tunnistas Ludendorff riigikantslerile järgmist: „Kuni 8. augustini oli sõjaline seisukord häa. Kuid sel päewal purustas tänkide hulgaline tarwitusele ilmumine kahe-kolme tunni jooksul kuus kuni seitse diwiisi. Igal juhtumisel sai see päew Saksa riigile leinapäewaks“.

Tänki ülesleidmine ei tähenda lõpuks muud midagi kui teatawat astet sõjariistade arenemises, alates ajast, kus inimesed üksteisega wõitlust peawad, s. o. juba küll sest ajast, kus nad üldse olemas ja kus püütakse wastasele wõimalikult rohkem hoope jagada, neid ise wõimalikult vähem saades. Kaitseabinõuks wi maste wastu on soomustus.

Wanade aegade sõdurile oli seks kilp, hiljem, keskajal, nii ratsa- kui jalgwäele raudriie. Laskeriistade ülesleidmine ja nende ikka suurem ja suurem arendamine sundis wähe-haawal raudriiet, millest enam kasu polnud, kõrwale heitma. Ei leitud enam muud abinõu purustusriistade wastu kui liikumine ja manööwerdamine.

Kiirlaskjate sõjariistade ilmumine süwendas ainult omalt poolt probleemi, tehes otse frondilt pääletungi seewõrra tapwaks, et see wõimatuks sai. Wõimatus otse frondilt päälle tungida ilmes Transwaali, Mandshuuria ja Balkani sõdades, eriti aga leidis ta endale kinnitust ilmasõjas, ja kuna siis liinid merest kuni erapooletute riikide piirideni ulatusid, polnud enam külgi, kust hulgalist pääletungi oleks wõinud alata, nii et oldi sunnitud kaitsekraawidesse üksteise wastu tarduma jääma. Sarnane seisukord ähwardas lõp-

matuseni kesta. Ja siis andis mootor enda terasest musklitega lahendawa otsuse.

Kuid selles tuleb ainult ühe leiduse esimest arenemisjärku, õigem alles küll improvisatsiooni näha. Wiimane algab oma arenemiskäiku, mis enda kiirusega lennuasjanduse arenemiskäigule sarnaneb. Esimesed tänkid ning tulewiku omad saawad samuti üksteisest erineva, nagu esimesed raudsed laewad nüüdisaegsetest dreadnoughtidest. Omis tulewiku sõja kujutustes näeb Wells wõitlust hiiglatänkide wahel, mis tõelised kuiwamaa soomusristlejad ja mis mõõtude ja jõu poolest isegi meriristlejatest üle on, sest nende mootorite jõud pole ujuwuse tarwidusega piiratud.

Kuid ilma et tarwitseks sarnase kauge tulewiku ennustajaks olla, pole siiski kahtlust, et meie wäiksed Renault' süsteemilised tänkid warsti on jõudnud wananeda, ja kuna „antitankiline“ kaitse on täienenud, läheb ka järelikult waja wastupidawamaid ja wõimsamaid sõjariistu leida.

Algul, kui tänkid alles ilmusid, tunnistas suur-tükiwägi ettekäändel, et neil suurtükid pääl, nad omaks. Hiljem, kui neil jalgwäega külge külge kõrwal tuli wõidelda, tunnistas wiimane nad enda koosseisu kuuluwaks.

Need püüded leidsid ebakohase lahenduse. Isiklik koosseis, niipalju kui see komplekteerimisse, õpetamisse, mobilisatsiooni ja alluwusse kuulub, arwati jalgwäe, materjalne osa aga suurtükiwäe hulka.

Sarnane liigitus ei näi sündsana, et omalt poolt arenemisele kaasa mõjuda, ja on karta, et uuele sõjariistale lennuasjanduse saatuse osaks saab. Ka lennuasjandus ühendati esiteks inse-neriwägedega, siis suurtükiwäega, mis aga tema arenemist takistas, enne kui otsustati teda ta enda tiiwul ja iseseiswa juhatuse all lasta lennata.

Tõeliselt aga ei seisa uus leidis rohkem jalgwäe kui suurtükiwäe teenistuses. Tema osa on liig tähtis, liig eriline, tema edaspidine tähtsus aga liig laialdane, liig wõimas, nii et on küllalt põhjust iseseiswa asutuse loomiseks, mis tänkile ta tulewiku kindlustaks. Teiste wäeliikide eestkostmise all seistes, käidaks temaga kui wäese wõi vähemalt kaugelt sugulasega ümber, mis tema meeskonnasse ebajulgustawalt ei jätaks mõjumata ja ta edenemisele kahju saatmata.

Taktilisest waatepunktist on autonoomia küsimusel samuti suur tähtsus. Kui suurtükiwäe ohwitseride korpus wõib anda tehnikuid, et sõjariista walmistamist ja täiendamist kindlustada, siis peab tunnustama, et tänki tarwitus, mis lähedamaa wõitlusega piiratud, ei ole sugugi kokku-

kõlas kaugemaa wõitluse eriteadusega. Tõtt öelda, ei nõua küsimus wiimases suhtes enam lahendust. See, kes tänke enda wõimusse tahab saada, on jalgwägi. Jääb üle waadata, kas see püüd on ka küllalt õigustatud.

Mil põhjusel tahab jalgwägi tänke enda wõimusse?

Esiteks juba sellepärast, et neil tema jaoks tuleb teed tallata ja tasandada.

Ainult näiline põhjus. Sest kõigi sõjariistliikide eesmärk on jalgwäelasele teed ette walmistada. See on nende kohus. See on isegi nende olemasolu põhjendus. Suurtüki tuli, inseneriwägede tööd, lennukite luurkäigud ja pommitamised, ning isegi ratsawäe uurimiserännakud poleks muud kui kasutatud suurejoonelised liigutused, kui neil mitte eesmärgiks poleks jalgwäele edasitungimist kergendada. Jalgwägi jääb, öeldagu wõi tehtagu mis tahes, kohtunikuks, kes lahingu saatuse otsustab. Kuid sellegipärast ei tohi ta kalduwust awaldada — teisi wäelike edasse ära sulatada. Nagu igalpool, läheb ka siin tööjaotust waja.

Kuid tänkide töö, wastatakse, kuulub ju jalgwäelase tegewuse hulka. Tänkidel on ta sõjariistade hulgas sama koht mis kuulipildujal ja 37 m. m. suurtükil. See wäide on juba kaaluwam ja hädaohtlikum.

Tahtmine tänke laiali külwata mitmesuguste jalgwäe üksuste keskele — tähendaks neid wõime tuks teha. Neil on ainult siis mõju, kui nad massina töötawad. Muidu wõib nende kasutamine rohkem tüli kui kasu tuua. Sest ta tõmbab suurtükiwäe tule salkade pääle, kes neid saadawad, ja ei nõua suurt waewa tuld järk-järgult tänkide üksikute rühmade pääle koondada, mis waatepiirile ilmuwad. Tule tegewust wõib ainult siis halwata, kui terve liin on, nii öelda, tänkide lainega üle ujutatud, mis laialdasel eel pääle liiguwad.

Samuti ei saa neid ka igalpool tarwitada. Mis kasu oleks neist wägedel, kes jookswate wete taga wõi metsades asuwad.

Ainult ülemjuhatusel on õigus neid hulgaliselt tegewusse panna ja, niipalju kui see wõimalik, ootamatult säääl, kus tahetakse otsustawale päälitungimisele asuda.

Teisest küljest ei suudaks tänkid niisugustena, nagu nad praegu on, isegi wäljaspool lahingwälja jalgwäe kolonnidega koos edasi minna; nad on wiletsa edasijõudmisega, pääle selle lõhuwad nad hirmsasti teid. Isegi lihtne 25 klm. rännak rikuks teed nii ära, et pool päewa waja läheks, kuni nad jälle korda saaks. Seepärast

peab tänke ainult weoautodel ja raudteega edasi toimetama. Kui neid jalgwäe kolonnidele kaasa anda, walmistaks see wiimastele sarnaseid takistusi, et ülemad oleksid ise wististe esimesed, kes nendest wabastamist nõuaksid.

On weel neid, kes arwawad, et tänkid ei pea mitte üksi jalgwäge saatma, waid isegi tema asemele astuma. Tänk oleks nii siis jalgwäelane, kes oma soomustuse all edasi liigub, nagu Rooma odakandjad oma kilbi warus edasi liikusid. Petlik teooria. Sest tänki näeb halvasti: ta langeks kergesti lõksu, mis tema jaoks walmistatud, kui jalgwäelane talle teed ei waataks. See tuletab pimedat ja halwatu koostöötamist meelde. Weel rohkem, saades hakkama takistuste purustamisega, ei oska tänki positsiooni oma alla wõtta ja seda kindlustada. Täinki ja jalgwäelase tegewus täiendawad üksteist, ilma et nad ühte sulaksid. Nad nõuawad mõlemad üksteisest erinevat taktikat, tehnikat ja käsilust.

Tänapäew ei tähenda „wõitma“ enam „edasitungima“, nagu see oli wana definitsiooni järgi. Wõit tähendab waenlase murdmist. Lihtne edasitung ei anna weel midagi otsustawat. Päälitungija asub siin sagedasti hoopis raskemas seisukorras, ja peab tähendama, et wiimase sõja puhul kõige suurema ulatusega edasitungimistele järgnesid kõige raskemad taganemised: nii oli see sakslastega pärast esimest ja teist Marne lahingut, wenelastega pärast Tannenbergi ja Sani — 1918 a., austerlastega — Rudniki ja Piave — 1917 a., itaallastega — Caporetto — 1917 a. Senikaua kuni waenlase liinist ei ole läbi tungitud ja seda küllalt laialdaselt, nii et haaw ei saaks enam kinni minna, puudub weel, millele wõiks anda tõsisemat tähendust.

Nii siis — tänk on läbimurdmise ja selle kasutamise sõjariist, lubades jalgwäelasele mitte üksi waenlase seisukohti oma alla wõtta, waid ka suurtükiwäelasele omi suurtükke kiirelt edasi wiia. Täinki tarwituselewõtmine tähendab, wõib olla, sõjakunstis, vähemalt positsiooniõija kunstis, sama tähtsusega edusammu, mis waremail aegadel püssirohu ülesleidmine.

Purustades kindlustatud feodaallossid, mille kõrged müürid seni üleolewalt wõitlusele olid kutsunud, sundis suurtükk wastast pääseteed ikka rohkem ja rohkem nägemattuses ja maa alla peitmises otsima. Seega on siis kaitsekraaw lahingus uniwersaalse kaitseabinõu tähenduse omandanud. Kuid kas püsiwad kaitssjad nüüdsest pääle weel säääl oma endise kangekaelsusega, kui neil teada, et iga moment, olgu päewal wõi ööl, neid terasest koletiste ilmumine wõib üllatada, koletiste, kes takistustest hoolimata oma

teel kõik pihuks teewad. Ollakse sunnitud mõnda teist pääseteed leidma. Millist? Ainult tulewik ütleb seda. Kuid selle wastandina võib juba nüüd aimata, mäherdune suur osa tänkile tulewikus on määratud etendada.

Ühendatud Riikides ollakse praegu hobusteta, ainult iseliikuva mootori abil weetawa suurtüki-

wäe asutamise ametis. Ka meie oleme, võib olla, ühel päewal sunnitud seda tarwitusele wõtma, kui mootori põletisaine probleem mõne muu põletisaine tarwitusele wõtmisega lahendust leiab ja me enam sunnitud pole mootorite kütteainete pärast wäljamaast olenema.

Ülewaade Nõukogude Wenemaa spionaashi korraldamisest Eestis.

Pääle selle kirja said pääresident ja tema abi hulk ülesandeid Karjala küsimusse puutuwate asjaolude selgitamiste ja meie seisukoha kohta selles küsimuses.

Portsmut'i kirja pääle, milles ta päewakäskude hindu teatab, saadi Sammel'ilt warsti nõusolew wastus.

Hulk dokumente, mis salakuulajad endi wahel wahetasid, oli shiffreeritud. Osa nendest langes organisatsiooni tabamisel meie kätte, nende hulgas ka shiffri wõti.

See shiffri oli järgmine:

a	b	d	e	g	h	i	k	l
o1	o2	o3	o4	o5	o6	o7	o8	o9
13	14	15	16	17	18	19	20	21
25	26	27	28	29	30	31	32	33
m	n	o	p	r	s	t	u	w
10	11	12	37	38	39	40	41	42
22	23	24	43	44	45	46	47	48
34	35	36	49	50	51	52	53	54

ä	ö	ü	õ
55	57	57	56
80	86	82	81
83	87	85	84

1	2	3	4	5	6	7	8	9
59	60	61	62	63	64	65	66	67
96	98	99						

74	73	75	76	77	78	79 ^{1/2}
----	----	----	----	----	----	-------------------

Et kirja shiffreerida, on tarwis iga kirjatähe asemele kirjutada üks kolmest kabenumbrilisest arwust, näituseks, „sõida tagasi Wenemaale“ kirjutatakse:

s	õ	i	d	a	t	a	g	a	s	i
39	56	19	o3	13	40	25	o5	o1	45	19
W e n e m a a l e										
42	16	11	28	10	o1	13	21	16		

Siis kirjutatakse oma meelepidamiseks kõrwale kaks wiienumbri arwu, näit. 63412 ja 12427, need arwud jääwad ka shiffri wõtmeteks. Nüüd kirjutatakse need numbrid järjekorras esimestele arwudele alla ja arwatakse nendest maha:

39	56	19	o3	13	40	25	o5	o1	45	19
6	3	4	1	2	1	2	4	2	7	6
33	53	15	o2	11	49	23	o1	o9	48	13
42	16	11	28	10	o1	13	21	16		
3	4	1	2	1	2	4	2	7		
49	12	10	26	19	o9	19	29	19		

Edasi grupeeritakse mahaarwamise läbi saadud numbrid wiienumbriarwudesse ja wõtmeks wõetud wiienumbriised arwud kirjutatakse wiimastena ritta, nõnda saame:

33531	50211	49230	10948	13491
21026	19091	92919	63412	12427

Juhtumisel, kui enne kahe wiimse arwu kirjutamist wahela tühjad kohad jääwad, kaetakse need nullidega.

Deshiffreerimisel tulewad mahaarwatud arwud jälle juure arwata.

Kirjades, mis Sammel saatnud, kiidetakse muuseas iseäranis Narwa resident-agenti, kes olla wäga kawal ja osaw kaastööline. Nagu kirjadest näha, anti temale otsekohe Sammeli poolt wäga keerulised ülesanded Karjala sõja ajal. Peab ütlemata, et sellel perioodil wõttis salakuulamine meil kõige tulisema tempo. Kiirema ühenduse loomiseks seati sisse kullerite liinid ning tarwitati ühel ja samal ajal mitut liini korraga. Igale resident-agendile saadeti sellekohane kaart, kus olid ära märgitud numbrimärgiga kohad, kuhu spioonid pidid wälja saadetama. Kullerite ja spioonide liini wõrgu kaart tuletas meelde meie telefoniwõrgu kaarti. Samal ajal oli Nõukogude Wenemaa palawaks küsimuseks endiste Loode armee sõjawäelaste seisukoht. Säälpool piiri kardeti wäga, et neid Karjalasse hakatakse

saatma, samuti huwitas Wenemaad meie walitsuswõimude reageerimine selle küsimuse pääle.

Spioonid töid sel ajal teateid, mis luuramisosakonna päris segadusse ajas. Nii teatasid spioonid, et ratsapolgust on juba kolm polku moodustatud; et kaitseliitlasi kutsutud arstlisele järeelwaatusele j. n. e.

Nende teadete kontrollleerimiseks saadeti mitu korda spetsiaal agente siia.

Materjaal, mis üldiselt spionaashi korraldamist Eestis walgustas, langes wiimase organisatsiooni tabamisel Tartus täielikult meie kätte ning andis meie wastuluurele kõige paremaid näpunäiteid edaspidiseks wõtluseks spioonidega.

Lõpuks oleks mõni sõna öelda Nõukogude Wenemaa spionaashi tagamõtte kohta

Meil on teada, et rahuajal korraldatakse spionaashi kui üht riigikaitse abinõu, ning luure edu põhjened agentuuride arwu rohkusel. seepärast esineb ettewalmistus rahu ajal wäartuslikuna aiu-sena sõja ajal.

Kuid Nõukogude Wenemaa salaluure tagamõtte on meil teadmata. Nõukogude Wenemaa spionaash on kardetaw tema rahwuswahelise ilme pärast, sest kindel on, et Nõukogude Wenemaa salaluuret juhib kolmas internatsionaal kogu ilmas. Idanaabri kawatsuste kohta meie suhtes

on ilmsiks tulnud nii mõnedki jooned, nende eneste spioonide kaudu. Meie peame rehken-dama nende oludega, mis kommunistlise ja anti-kommunistlise riikide wahekorrasst olenewad. Nõukogude Wabariik on seni küllalt selgesti näi-danud, et ta enesele ülesandeks on teinud maks-ma panna üleilmist Nõukogude diktatuuri ja töötab selle eesmärgi saawutamiseks igasuguste abinõudega. Esimese ohwrina peawad langema rajariigid, nagu Georgiaga sündis.

Meie tarwitada olewate teadete järele peab Nõukogude wõim, Eesti kommunistlise föderatsiooni näol, meil maksma pandama aktiivse wäljaastumisega idanaabri poolt. Selleks koon-datakse piiri äärde lööksalku, mis esimesel märguandmisel üle piiri peawad walguma ja seljataga sildade ja raudteede õhkulaskmisega korratuste algamiseks märku andma. Sisemiste spioonide üleskihutamisel peawad wastuhakkamised sõjariistadeni arenema. Ning kui korratused täies hoos, tulewad selleks otstarbeks piirile koondatud wäed ilma sõda kuulutamata Eestisse. Need on agentuurteated, mis ka kontrollleerimata wõiwad olla, kuid nii laiaulatuslikku salakuulamise tendentsi märgates, ei wõi kahelda niisuguste kawatsuste juures.

A. Leht.

Sõjawäe kraami ja toiduainete wedu raudteel.

Wiimasel ajal korduwad juhtumised, et sõjamineisteriumi liikumise osakonna poolt wäeosa ja asutuste ülematele tarwitatud weo- ja sõiduliitrid mitme kuu eest pakkide wiisi tagasi saadetakse seletustega, et weoliitrid raudtee weotariifi nõuetele wastawalt täidetud ja ohwitseride ning ameenikkude sõitude tarwi ikkus küllalt põhjendatud ei olla. Palutakse „süüdlastelt“ riigile tehtud kahju sissenõudmist. „Süüdlaste“ wäljaelgitamine ja nendelt raha sissenõudmine jääb wäe- osade ja asutuste ülemate ülesandeks. See asja-olu tekitab sõjawäe teenijate keskel õiglast pahameelt järgmistel põhjustel. Sõidu ja weo kohta raudteel on mitmed tosinad juhtnõore ja käske, mida iga kuu, kui mitte iga nädal, kas muudetakse ehk täiendatakse. Kui on tarwilik kedagi kuhugi komanderrida ehk midagi raudteel wadada, ei wõi julge olla, kas komandeerimise põhjus küllalt mõõduandew ning selle tarwilikkus kontrollleeriwatele asutustele küllalt arusaadaw, kas weoliter kõikide ilmunud ja ilmuwate tariifi nõueteiga kooskõlas jne. Koik see selgub alles

mõni kuu hiljem, kui wastawad asutused, kellele selieks rohkem aega ja osawust, et juhtnõore, käskude ja tariifide rägastikus orienteeruda, wäiksemad kui puudused üles on otsinud. Ja nüüd tuleb sõjawäe teenijate, kes oma igapäewases rühkimises — sest koosseisud on miinimumini kärbitud — seda „seitsmendat Moosese raamatut“ põhjalikult uurida ei saa, korruga see saatuslik „wastuwaidlemata korras“.

Suuremalt jaolt on meie sõjawäelastele sisse juurdunud sõjaaegne kraami ja toiduainete saatmise kord, kus kraami ja toiduaineid saadeti üldise nimetuse all: „Sõjawäe kraam“, „toiduained“. Ka on sõjawäelased harjunud sõjawäe kraami liigitamisega wastawate Sw. War. Wal. käskude järele (Nr. 15—1921 a.): intendantlik warustus, tehniline, sõjariistad, korteri ja ehituse warustus. Teades neid liigitusi, mida käsitatakse ka aktide kokkuseadmisel, märkisid sõjawäelased tänini saadetawat kraami weolitritel nimetustega: „toiduained, sõjariistad, weoabinõud jne“. Kuid niisugune ülesmärkimine oli, nagu nüüd selgub,

nendele õnnetuseks, sest raudteewalitsus ei tunnustata enam niisugust ülesmärkimist. Neil on oma klassifikatsioon (liikidesse jaotamine), mis kauba-weo tariifi Nr. 12 lisas ette on nähtud ja kõik kaubad seitsmesse klassi jaotab. See nimekiri on 46 lehekülge pikk ja sisaldab üle 1500 nimetuse. Ka sõjainistri pwk. Nr. 647 ja 705 — 1921 a. on uuemad juhtnõõrid awaldatud sõjawäe kraami weo kohta raudteel, mis järgmiselt käiwad:

1) kõik saadetaw kraam tuleb wagunitesse üksikutesse kohtadesse mahutada pakitult ja ära kaalutult;

2) weokirjadel tulewad kraami kaal ja nimetus täielikult ära tähendada liikide järele; üldist nimetust „sõjawäe kraam“ ei ole luba tarwitada, wälja arwatud juhtumised, kui kraami liig wähe on üksikutesse kohtadesse koondamiseks, ehk saadeti täiesti salajane on;

3) wagunita wiisi saatmisel — wagunite terve mahutuse ruum ära kasutada. Kui see wõimalik ei ole — tuleb wõimaldada erasaadetiste juurelisamist, wälja arwatud niisugused juhtumised, kus kergesti põlewaid aineid saadetakse ehk saadetised täiesti salajased;

4) sõjawäe kraami peab wäikese kiirusega saadetama; kuid wõib ka suure kiirusega saata, kui tarwidus seda nõuab;

5) sõjawäe kraamiweo juures tuleb käsitada sõjawäe weotariifi Nr. 13 ja 12 ühes lisaga.

Sõjainistri pwk. Nr. Nr. 647 ja 705—1921 a. sisaldawad enam-wähem üldise iseloomuga juhtnõõre, kuna päewakäsu lõpus ikkagi weotariife Nr. 12 ja 13 ja nende lisa käsitada kästakse, kus wadamise kord üksikasjaliselt ette on nähtud. Kuid keeruliste weotariifide käsitamine näib isegi raudteeametnikkudele enestele sagedasti üle jõu käiwat. Oleks üleliigne selle keerulise koodeksi täpikäsitamist kraamisaatjatelt sõduritelt, afdameestelt, nõuda. Niipalju kui mina weotariifi mõttest aru saan, lasub wastutus kraami reegliwärdse saatmise ja weolitrite õige täitmise eest raudtee ametnikkude pääl. Kuid millega seletada niisugusel korral „sissenõudmisi“ sõjawäelastelt? Nii loeme, näituseks, kauba-weo tariifi Nr. 12—II jaost § 3 p. I. järgmist: „Saatekiri on kirjalik leping kaubasaatja ja raudteewalitsuse wahel kauba wastuwõtja ametniku isikus, sellepärast peab tema nii ühe kui ka teise poolt alla kirjutatud olema, kusjuures wastuwõtja ametnik enne saatekirja allakirjutamist kõige hoolsamini peab wastuwõtetawa kauba järele waatama ja kõigi tähelepanud puuduste ehk wigastuste üle, kauba ehk selle sissepakkimise

juures, laskma saatekirjas kauba omanikkude poolt sellekohased märkused teha.“

Tegelikult sünnib aga kauba wastuwõtmine ja weolitri täitmine umbes järgmiselt: waksalis ehk jaama kontoris esineb sõjawäelane raudtee walitsuse ametnikule weopiletiga, kus on ära märgitud, mis wagunis weetakse. Raudtee ametnik silmitseb seda lühidalt, kirjutab alla — ja asi on walmis. Sääljuures unustab raudteeametnik hoopis, et tema on kohustatud enne allakirjutamist kõige hoolsamini wastuwõtetawa kauba wagunis järele waatama ja kõik ilmsiks tulnud puudused laskma kaubasaatjal sõduril weopileti pääl raudtee walitsuse määrustele wastawalt ära parandada. Seda aga harilikult ei sünni, sest ametnik ei taha end saadetawa sõjawäe kraamiga tülitada, ja tagajärg on see, et sõjainisteeriumile ette pannakse arwed, kus kõik niisugune kraam I klassi hinna alla arwatakse ja sõjainisteeriumilt selle tasumist nõutakse. Wiimase poolt saadetakse see siis wäeosadesse ehk asutustesse edasi ja nõutakse süüta süüdlastelt waherahad sisse. Sellest sünniwad raudtee walitsuse tulud, mis teeniwate sõjawäelaste kulul suurenewad. On ka ette tulnud, et weo eest waherahasid sisse nõutakse, kus wedu enne weotariifi Nr. 12 kättesaamist oli sündinud.

Lõpuks ei ole praegune kord soowitaw ka järgmistel kaalumistel: sõjawäe kraami weost ja selle suurusest ei tohiks keegi teada: see on saladus. Kraamiweo nüüdse wiisi juures tuleb kraami klassidesse jaotades kõik päewawaalgele tuua, mis kergendab waenlase spionaashil sõjawäe warustuse kohta wäärtuslikke andmeid koguda.

Kõik see keeruline asjaajamine raudteel sõjawäe warustuse saatmisel ei ole ajakohane ning soowitaw ja nõuab kiiret parandamist. Sõjawäe kraami wedu on praegu, endiste aastatega wõrreldes, suuresti wähenenud, sest pääladudest Tallinnas antakse warustust ainult 4 korda aastas wälja, wälja arwatud toiduained, mida igal ajal saadakse. Soowitaw oleks, et sõjainisteerium teedeministeeriumiga kokkuleppele jõuaksid, mille järele kõik sõjawäe kraam üldise nimetuse all „sõjawäe kraam“ saadetakse ja tasu selle eest kas kõige madalama ehk keskmise klassi järele wõetakse. See hoiaks ära igasugused eksimised warustuse saatmisel. Samuti oleks ka kraami saatmise suurus ja ainet nimetuse saladus kindlustatud.

P. E.

Wastutaw toimetaja: Kindralstaabi polkownik N. R e e k.
Wäljaandja: Kindralstaabi Walitsus.